

UDK: 37:3.07.01.14

Sardorbek DIYOROV,

Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli kadrlarni tayyorlash instituti tayanch doktoranti

E-mail: sardorbek.diyorov.96@gmail.com

S.f.f.d B.Isabayev taqrizi asosida

PARTICIPATION OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN POLICY FORMATION AND IMPLEMENTATION

Аннотация

This article analyzes the role of educational institutions in policy formulation and implementation, scientific and practical research, recommendations, and impact on society. The article examines important theoretical and practical approaches to the role of universities in politics, how they change policy decisions and implement policy through their research and innovation activities. The participation of educational institutions in political processes is covered on the basis of examples and studies, which makes it possible to better understand the importance of educational institutions in politics.

Key words: Policy formulation, policy implementation, public administration, educational institution, civil servant, personnel, research.

УЧАСТИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ФОРМИРОВАНИИ И РЕАЛИЗАЦИИ ПОЛИТИКИ

Аннотация

В данной статье анализируется роль образовательных учреждений в формулировании и реализации политики, научных и практических исследованиях, рекомендациях и влиянии на общество. В статье рассматриваются важные теоретические и практические подходы к роли университетов в политике, как они меняют политические решения и реализуют политику посредством своей исследовательской и инновационной деятельности. Участие образовательных учреждений в политических процессах освещено на основе примеров и исследований, что позволяет лучше понять значение образовательных учреждений в политике.

Ключевые слова: Формулирование политики, реализация политики, государственное управление, образовательное учреждение, государственный служащий, персонал, исследования.

SIYOSATNI SHAKILLANTIRISH VA AMALGA OSHIRISHDA TA'LIM MUASSASALARI ISHTIROKI

Аннотация

Ushbu maqolada ta'lim muassasalarining siyosatni shakllantirish va amalga oshirishdagi o'rni, ilmiy-amaliy tadqiqotlari, tavsiyalari va jamiyatga ta'siri tahlil qilingan. Maqola universitetlarning siyosatdagi roli, ularning tadqiqot va innovatsion faoliyatlari orqali siyosiy qarorlarni qanday o'zgartirishi va amaldagi siyosatni qanday amalga oshirishi haqida muhim nazariy va amaliy yondashuvlarni ko'rib chiqadi. Ta'lim muassasalarining siyosiy jarayonlarda ishtiroki, misollar va tadqiqotlar asosida yoritilgan, bu esa ta'lim muassasalarining siyosatdagi ahamiyatini yanada yaxshiroq tushunishga imkon yaratadi.

Kalit so'zlar: Siyosatni shakllantirish, siyosatni amalga oshirish, davlat boshqaruvi, ta'lim muassasasi, davlat xizmatchisi, kadr, tadqiqot.

Kirish. Ta'lim muassasalari nafaqat shaxsning o'sishi va rivojlanishi uchun, balki davlatning umumiy taraqqiyoti va farovonligi uchun ham muhim ahamiyatga ega. Ta'limning asosiy roli shundaki, u nafaqat shaxsiy bilim va ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy taraqqiyotning poydevori bo'lib xizmat qiladi. Ta'lim va davlat siyosati o'rtasidagi munosabatlar murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ular bir-biriga o'zaro ta'sir ko'rsatadi. Universitetlar va boshqa ta'lim muassasalari nafaqat bilim beruvchi muassasalar sifatida, balki siyosatni shakllantiruvchi va amalga oshiruvchi markazlar sifatida ham faoliyat yuritadi. Ularning siyosatdagi roli, jamiyatga ta'siri va siyosiy jarayonlardagi ishtiroki, albatta, ta'lim muassasalarining siyosatni shakllantirish va amalga oshirishdagi o'rmini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Ushbu maqolada ta'lim muassasalarining siyosatni shakllantirish va amalga oshirishdagi o'rni tahlil qilingan bo'lib siyosiy jarayonlardagi roli haqida kengroq tushunchalar misollar orqali keltirilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Maykl Fullan "Ta'limdagi o'zgarishlarning yangi ma'nosi" asarida ta'limdagi o'zgarishlarni va ularning siyosatga ta'sirini tahlil qiladi. Fullan ta'limdagi o'zgarishlarning siyosiy jarayonlarga qanday ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi va bu o'zgarishlarning siyosatni shakllantirishdagi roli haqida shunday yozadi: "Ta'limdagi o'zgarishlar siyosatni shakllantirishda asosiy vosita bo'lishi mumkin. Ta'lim orqali amalga oshirilgan islohotlar ijtimoiy ehtiyojlarni va strategik maqsadlarni qondiradi, shu bilan birga, siyosiy qarorlarni yanada samarali qilishga yordam beradi" [6].

Jon Devey ta'limni demokratiya va jamiyat taraqqiyoti uchun zarur vosita sifatida ko'radi. Deveyning "Demokratiya and Ta'lim"[2] asarida ta'limning fuqarolik, ijtimoiy mas'uliyat va siyosiy ishtirokdagi rolini tahlil qilingan bo'lsa, Paulo Freire ning "Mazlumlar pedagogikasi"[5] asari ta'lim orqali ijtimoiy o'zgarishlarni amalga oshirish imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur ilmiy maqolada xorijiy va mahalliy manbalar tahlil qilinib, qiyosiy tahlil, tizimli va analiz kabi metodologiyalardan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Ta'lim har qanday jamiyatning asosiy tayanchi sifatida keng e'tirof etiladi, chunki u shaxsning rivojlanishi va fuqarolik hayotida faol ishtirok etishi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, qadriyat va e'tiqodlarini shakllantiradi, bu esa o'z navbatida ularning siyosiy qarashlariga ta'sir qiladi.

Ta'lim davlat siyosatini shakllantirishda, siyosiy qarorlar ustida ishlashda bevosita yoki bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim muassasalari bo'lajak siyosatchilar uchun nazariy bilimlar manbai bo'lib xizmat qiladi. Davlat hokimiyati va siyosiy hukumat tashkilotlarida nufuzli lavozimlarni egallagan, siyosiy qarorlarni qabul qilishda bevosita ishtirok etadigan davlat xizmatchilarining deyarli barchasi oliy ma'lumotga ega. Ularning ta'lim tashkilotlaridan olgan bilim va tajribalari siyosiy qarorlarini shakllantirish va amalga oshirishda asosiy omillardan biri bo'lib xizmat qiladi.

Siyosatchilar ko'pincha qarorlar qabul qilishda ilmiy tadqiqot va tajribalarga tayanadilar. Har qanday qonunlar, qarorlar, farmon va farmoishlarni ishlab chiqishda ilmiy

asoslangan tadqiqotlar, tajribalar, psixologlar tavsiya va ko'rsatmasiga asoslanish maqsadga muvofiqdir.

Ta'lim muassasalari (maktab, kollej, universitet, institut, ilmiy-tadqiqot markazlari) bilim, tadqiqot va innovatsiyalar platformasi bo'lib xizmat qiladi. Ular ta'lim va ilmiy tadqiqotlar orqali yangi siyosiy qarashlarni rivojlantiradi va jamiyatdagi muammolarni hal qilish uchun yechimlarni taklif etadi. Ularda olib borilgan ilmiy izlanishlar, tadqiqotlar yangi bilimlar va texnologiyalarni ishlab chiqishga, shuningdek, siyosatga yangi yondashuvlarni kiritishga yordam beradi.

Universitetlarning xalqaro siyosatdagi roli ham katta ahamiyatga ega. Ularning xalqaro munosabatlar va diplomatiya sohasidagi tadqiqotlari global siyosiy jarayonlarga va xalqaro tashkilotlarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Masalan, Kembrij Universitetining iqlim o'zgarishi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlari xalqaro kelishuvlar va siyosiy strategiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lishini ko'rishimiz mumkin, shuningdek, u ijtimoiy siyosat va iqtisodiy rivojlanish sohasida keng qamrovli tadqiqotlar olib boradi. Universitetning ilmiy ishlanmalari va siyosiy maslahatlari jamoat siyosatini shakllantirishda va amalga oshirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Massachusetts Texnologiya Instituti (MIT) ga to'xtaladigan bo'lsak, u siyosatni shakllantirishda va amalga oshirishda o'zining innovatsion tadqiqotlari va siyosiy maslahatlari orqali katta ta'sir ko'rsatadi. MIT tadqiqotchilari energetika, iqlim o'zgarishi, va boshqa global masalalarda siyosiy qarorlarni shakllantirishda faol ishtirok etadi. MIT Energy Initiative (MITEI) - MIT Energiya Tashabbusi tadqiqotchilari tomonidan amalga oshirilgan energetika sohasidagi tadqiqotlar va tavsiyalar AQSh va boshqa davlatlarning energetika siyosatida muhim rol o'ynadi [10]. MITning "Fan va global o'zgarishlar siyosati bo'yicha qo'shma dastur" tadqiqotlari iqlim o'zgarishi bo'yicha siyosiy qarorlarni qabul qilishda va xalqaro kelishuvlarda asosiy omil bo'ldi. Ushbu dastur tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar va hisobotlar global iqlim siyosati bo'yicha kelishuvlarda muhim rol o'ynaydi [11].

Tomas Kun "Ilmiy inqiloblarning tuzilishi" asarida ilmiy tadqiqotlarning bilim paradigmaları va siyosatni shakllantirishdagi rolini ko'rsatib, ilmiy tadqiqotlar yangi bilim paradigmaları va texnologiyalarni ishlab chiqish orqali siyosat va ijtimoiy tuzilmalarga ta'sir ko'rsatishini ta'kidlagan [9] bo'lsa, Alfredo Moskardino (va.b) universitetlarning ijtimoiy masalalarga ta'siri va ularning siyosiy jarayonlardagi o'rni haqida quyidagilarni yozadi: "Universitetlar jamiyatdagi ijtimoiy va siyosiy muammolarni hal qilishda muhim o'rinni egallaydi, ular ilmiy tadqiqotlar va ta'lim orqali jamiyatning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi" [12].

Yaxshi ma'lumotga ega bo'lgan aholi hukumatdan ijtimoiy adolat, tenglik va iqtisodiy farovonlikni ta'minlaydigan siyosatni talab qiladi. Qolaversa, bilimli fuqarolar murakkab siyosiy masalalarni tushunib yetishadi hamda siyosatni ishlab chiqish jarayonida faol ishtirok etishadi. Jon Devey ta'lim va demokratiya o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilib, ta'limning ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli fuqarolarni tarbiyalashdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Deveyning fikricha, ta'lim faqat bilim berish bilan cheklanmaydi; u individning jamiyatdagi faoliyatini va siyosiy qarorlarni qabul qilish qobiliyatini ham rivojlantirishi kerak [2].

Shuningdek, ta'lim siyosatni shakllantirishda shaxslarning fikrlarini va qarashlarini rivojlantirishga yordam beradi. Yaxshi ta'lim ko'rgan aholining fuqarolik va siyosiy faolligi yuqoriroq bo'ladi. Ushbu faol fuqarolar saylovlar, guvohlik, jamoatchilik nazorati va mitinglar va siyosiy yeg'inlarda nutq so'zlash kabi turli vositalar orqali davlat siyosatini shakllantirishi yoki siyosiy qarorlar qilish jarayonlariga ta'sir qilishi mumkin. O'z navbatida, siyosatchilar bilimlari elektorat tomonidan qo'yilgan talab va takliflarga, tashvishlarga ko'proq javob berishlariga hamda ularni o'ylab ko'rib hisobga olishlariga to'g'ri keladi [4]. Shuningdek, ta'lim tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi va fuqarolarning ongli qarorlar qabul qilishiga yordam beradi, bu esa demokratik boshqaruvning umumiy sifatiga ta'sir qiladi [3]. Ta'lim orqali oshirilgan bilim va ko'nikmalar siyosiy jarayonlarda yanada samarali qatnashish

imkoniyatini beradi. Paulo Freire ta'limning ijtimoiy o'zgarishlarni amalga oshirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. U ta'limni "ozodlik va erkinlikni qo'lga kirituvchi vosita" sifatida ko'rsatadi va ta'lim orqali ijtimoiy tenglikka erishish mumkinligini izohlaydi: "Ta'lim orqali biz ijtimoiy adolat va tenglikka erishish imkoniyatiga egamiz. Bu jarayonda ta'lim faqat bilim berish emas, balki ijtimoiy o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlashni ham o'z ichiga oladi"[5]

Ta'lim va siyosat o'rtasidagi bog'liqlik ko'plab tadqiqotlarda o'z ifodasini topgan. Maykl Fullan ta'limdagi o'zgarishlarni va ularning siyosiy jarayonga ta'sirini tahlil qilgan. Fullan ta'limdagi o'zgarishlar siyosiy qarorlarni shakllantirishda qanday rol o'ynashini ko'rsatadi: "Ta'limdagi o'zgarishlar siyosatni shakllantirishda asosiy vosita bo'lishi mumkin. Ta'lim orqali amalga oshirilgan islohotlar ijtimoiy ehtiyojlarni va strategik maqsadlarni qondiradi, shu bilan birga, siyosiy qarorlarni yanada samarali qilishga yordam beradi"[6]. Shuningdek, ta'lim tizimidagi o'zgarishlar siyosatni shakllantirishda bevosita rol o'ynaydi. Ta'limdagi yangiliklar, masalan, yangi o'quv dasturlari, metodologiyalar va pedagogik yondashuvlar siyosiy qarorlarni qabul qilishda muhim omil sifatida qaraladi. A. Hargreaves ta'limdagi o'zgarishlarni siyosiy kontekstda ko'rib chiqib, shunday deydi: "Ta'lim tizimining o'zgarishi ijtimoiy va siyosiy kontekstda yangi talablarni qondirishga yordam beradi. Bu o'zgarishlar siyosatni shakllantirishda va jamiyatdagi o'zgarishlarni amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi" [7].

Dunyoning rivojlangan davlatlari tomonidan o'tgan asrning ikkinchi yarmidan to hozirgi kunga qadar davlat hokimiyati irodasining ijro etilishini ta'minlashga ko'maklashuvchi "Policy implementation" jumlasini bilan ataladigan mexanizm joriy etilgan va amaliyotga tatbiq etib kelinmoqda.

Qonunning qabul qilinishi siyosatning muvaffaqiyatli bo'lishiga kafolat bermaydi. Belgilangan natijalarga erishish ehtimolini oshirish uchun siyosatni amalga oshirish yuzasidan qo'shimcha qadamlar talab qilinishi mumkin [13].

Ta'lim siyosatni shakllantirishdan tashqari, uni amalga oshirishda ham o'z ta'sirini ko'rsatadi. Ta'lim inson kapitalini rivojlantirish va davlatni bozor talablariga javob bera oladigan malakali ishchi kuchi bilan ta'minlash orqali siyosatni amalga oshirishda hal qiluvchi rollardan birini o'ynaydi. Samarali siyosatni amalga oshirish yaxshi ta'lim ko'rgan malakali kadrlarni talab qiladi. Shuning uchun, oliy ta'lim muassasalari davlat xizmatchilarining tayanch bilimlarini shakllantirishda ularga to'g'ri yo'naltirilgan, samarali, xalqaro standartlarga mos ilm berishlari bugungi kunning dolzarb masalasi. Yaxshi bilim olgan, oliy ta'lim muassasasini ko'r-ko'rona tugatgan va bugungi kunda davlat boshqaruvi tizimida faoliyat olib borayotgan kadrlar ish faoliyatlarida ham muammolarga duch kelishlari tabiiy. Davlat boshqaruvidagi siyosiy institutlar faoliyat samaradorligiga davlat xizmatchilarining o'z faoliyatiga doir qonun hujjatlari talablarini yaxshi o'zlashtirilmaganligi salbiy ta'sir o'tkazmoqda [8]. Yaxshi ta'lim olgan xizmatchi ish faoliyati yuzasidan qonun hujjatlari talablarni yaxshi tushunmaydi va bu esa qonunlar ijrosini buzilishiga olib keladi.

Ta'lim insonlarni jamiyatga samarali hissa qo'shishi uchun zarur ko'nikma va bilim bilan ta'minlab, inson kapitalini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi [1]. Ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarning yaxshilanishiga olib keladigan yuqori darajadagi ta'lim davlat siyosatining kutilgan natija berishiga olib keladi

Xulosa. Xulosa o'rinda aytsih lozimki, ta'lim muassasalari, ayniqsa oliy ta'lim tashkilotlari, siyosatni shakllantirish va amalga oshirishdagi strategik rolga ega bo'lib, ularning ilmiy yondashuvlari davlat siyosatining samarali rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi. Universitetlar keng qamrovli tadqiqotlar, innovatsiyalar va akademik faoliyatlari orqali jamiyatdagi muhim muammolarni aniqlash va hal qilishdagi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Universitetlarning ilmiy tadqiqotlari siyosiy qarorlarni qabul qilish jarayonida ishonchli manba bo'lib xizmat qiladi.

Takliflar. Ta'lim muassasalarining ilmiy yondashuvlari va innovatsion tadqiqotlari davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirishda ishtirok etishi muhimdir;

Davlat hokimiyati ilmiy, fundamental va muhim sohalarga qaratilgan tadqiqotlarga asoslangan siyosiy qarorlar qabul qilish va ularni qo'llab-quvvatlash tashabbusini ilgari surishi kerak;

Tadqiqot natijalari asosida siyosiy qarorlar qabul qilish va ularni amalga oshirishda akademik tahlil va tavsiyalardan foydalanish kerak;

Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy faoliyatni tashkil etish va amalga oshirish jarayonida, jamiyatda mavjud bo'lgan muhim muammolarni hal etishga yo'naltirilgan ilmiy va amaliy tadqiqotlarni amalga oshirishi zarur;

Ta'limning asosi jamiyat va davlat siyosatidagi ehtiyojlarni o'zida aks ettirishi kerak;

Oliy ta'lim muassasalari va davlat idoralari o'rtasida mustahkam aloqalar muntazam olib borilishi kerak.

ADABIYOTLAR

1. Adams, D., G. Kee and L. Lin (2001), "Linking research, policy, and strategic planning to education development in Lao People's Democratic Republic", *Comparative Education Review*, Vol. 45/2, pp. 220-241, <http://dx.doi.org/10.1086/447662>
2. Dewey, John. *Democracy and education*. Columbia University Press, 2024.
3. Diyorov, Sardorbek. "Intercultural Communication As The Basis Of Socio-Political Stability Of The Country." *The American Journal of Political Science Law and Criminology* 3.08 (2021): 12-16.
4. Diyorov, Sardorbek. "Student engagement in university classes." (2022).
5. Freire, Paulo. "Pedagogy of the oppressed." *Toward a sociology of education*. Routledge, 2020. 374-386.
6. Fullan, Michael. *The new meaning of educational change*. Teachers college press, 2015.
7. Hargreaves, Andy. "Changing teachers, changing times." (2001): 1-290.
8. Isabaev, Maksad Bahodirovich. "The importance of political decisions in the field of governance in the development of statehood." *Theoretical & Applied Science* 11 (2019): 624-629.
9. Kuhn, Thomas S. *The structure of scientific revolutions*. Vol. 962. Chicago: University of Chicago press, 1997.
10. MIT Energy Initiative. (2023). About MIT Energy Initiative. MIT. Retrieved from <https://energy.mit.edu>
11. MIT Joint Program on the Science and Policy of Global Change. (2023). About the Joint Program. MIT. Retrieved from <https://globalchange.mit.edu>
12. Moscardini, Alfredo O., Rebecca Strachan, and Tetyana Vlasova. "The role of universities in modern society." *Studies in Higher Education* 47.4 (2022): 812-830.
13. <https://new.tashkentlawspring.uz/uz/article/107>